

ÇOCUK EDEBİYATININ TÜRKÇE EĞİTİMİNDEKİ YERİ: BİYOGRAFİ ÖRNEĞİ

Hatice FIRAT*

ÖZET

Türkçe dersi ve diğer derslerin öğretim programlarında belirlenen birçok kazanımın elde edilmesinde edebî metinler önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Özellikle Türkçe derslerinin hedefleri arasında, "hayal gücünün gelişmesi, okuma sevgisi ve alışkanlığı, eleştirel düşünme, sanat zevkinin geliştirilmesi" vb. çok sayıda kazanım yer almaktadır. Bu kazanımların elde edilmesinde özellikle çocuk edebiyatı ürünleri etkili olmaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri içerisinde öyküleyici metinler kadar bilgilendirici metinler de Türkçe dersinin amaçlarına hizmet etmektedir. Bu araştırmada, bilgilendirici metin türlerinden "biyografi"nin çocuk edebiyatındaki ve Türkçe eğitimindeki önemini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Çalışmada, öncelikle biyografi türünün genel özelliklerine, sonra türün çocuk edebiyatı içerisindeki yeri ve önemine değinilmekte, son olarak türün Türkçe eğitimindeki yeri konu edilmektedir. Biyografi türünün çocuğun özellikle dil gelişiminde, değer ediniminde, zihinsel, bireysel, sosyal vb. gelişim alanlarında önemli katkıları olduğu vurgulanmaktadır. Çalışmada türün bu katkılarına karşın, öğretmenlerin bilgilendirici metin türlerinden fazla yararlanmalarına dikkat çekilmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri bu tür metinlerin çocuğun gelişimindeki işlevinin öğretmenler tarafından bilinmemesi olarak gösterilebilir. Ayrıca çalışmada çocuklara yönelik biyografi örneklerinin azlığına ve türün çocuk edebiyatı içerisinde ihmal edildiğine, sorunun giderilmesi için öncelikle yazarların bu tür metinler yazmaya teşvik edilmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi, çocuk edebiyatı, biyografi, değer, dil gelişimi.

PLACE OF CHILDREN LITERATURE IN TURKISH EDUCATION: THE SAMPLE OF BIOGRAPHY

ABSTRACT

It is seen that the literary texts are used as an important means of obtaining many achievements that are determined in the curriculum of Turkish course and those of other courses. Especially in Turkish courses there are many achievements impossible to obtain with only course books such as "the development of imagination, achievement of love and of reading, critical thinking etc." At this point, the gaps that may occur are filled with the literary texts, especially children literature products. As well as the narrative texts, informative texts in the children literature products also serve the purpose of The Turkish course. In this research, it aimed to the manifest the place and importance of the Biography, which is a kind of informative text, in the teaching of Turkish. In the research, it is stressed that biographies make important contributions to intellectual, personal, social, etc. developments are as in especially language development of the child. On the other hand, it is also stressed that teachers do not get so much benefit from the informative text types, the function of these kinds of text in the children's development is not known, the samples of biography for children are so few and the biography is neglected in the children literature.

Key Words: Turkish education, Children's literature, Biography, Value, language development

*Yrd. Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü.

1. GİRİŞ

“Çocuk edebiyatı” terimi, genellikle çocuk ve edebiyat kavramlarından yola çıkarak açıklanmaya çalışılmaktadır. Buna bağlı olarak çocuk kabul edilen 2-14 yaş arasındaki kişilerin ihtiyaçlarını karşılayan edebî eserleri içine alan edebiyat alanını ifade eden bir kavram olarak kullanılmaktadır. “... ‘çocuk edebiyatı’ deyimi, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsar” (Oğuzkan, 2001:3). Ancak şunu da belirtmelidir ki çocuk kavramı 2-14 yaş arasını kapsıyor olsa da bebeklik döneminde kullanılan ninni, şarkı, oyun vb. örneklerinin de çocuk edebiyatı içerisinde ele alınması mümkündür. Ayrıca çocuk edebiyatı içerisinde yetişkinler için kaleme alınmış ancak çocuklar tarafından da sevilbilecek, onların gelişim özelliklerine uygun bazı eserler de yer alabilmektedir. Bu doğrultuda çocuk edebiyatı kapsamında sayabileceğimiz başlıca türler arasında; masal, bilmece, tekerleme, hikâye, roman, anı, biyografi, gezi yazısı, deneme, şiir vb. yer almaktadır. “... yaş itibariyle çocuk olarak değerlendirdiğimiz kimselerin duygu, düşünce, zevk ve hayallerine hitap eden hikayeler, masallar, romanlar, anılar, biyografik eserler, gezi yazıları, şiirler vb. ürünler çocuk edebiyatı kavramı içerisinde değerlendirdiğimiz belli başlı türlerdir” (Temizyürek, 2003: 161).

Görüldüğü üzere çocuk edebiyatı alanında olaya dayanan edebî türler yanında düşünceye dayanan, bilgilendirici metinler de önemli bir yer tutar. Çalışmada, bu metin türlerinden biyografi ele alınmaktadır. “*Dilin kullanımına göre metinler, öğretici ve yazınsal metinler biçiminde türlere ayrılabilir. ‘Yazınsal metin’ şiir, öykü, roman, tiyatro gibi metinlerdir; ‘öğretici metinler’, günlük, anı, mektup, yaşam öyküsü, gezi gibi dergi ve gazete yazılarıdır*” (Hayran, 2011:200).

Toplumu, bilimsel, siyasal, sanatsal ya da sosyal bir konu üzerinde düşündürmeyi, tartıştırmayı, bu yolla gerçeklere ulaşmayı, haber vermeyi amaçlayan yazı türlerine düşünce yazıları denir. Düşünce yazılarının çoğu duygusal boyutlu değildir, gözlem ya da deneyime dayalı yazılardır. Yazarın sanatlı anlatım kaygısı yoktur. Genellikle gazetelerden tanıdığımız yazı türleridir. Haber, makale, fıkra, eleştiri, deneme, söyleşi, röportaj, gezi, günlük, anı, inceleme, biyografi, otobiyografi, bibliyografi türündeki yazılar düşünce yazıları arasında yer alırlar (İleri, 1998:128).

Araştırmada, biyografi türünün çocuk edebiyatındaki ve Türkçe eğitimindeki yerini, önemini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu nedenle öncelikle biyografi türünün genel özellikleri ile çocuk gelişimindeki önemi açıklanacak, ardından bu açıklamalara örnek oluşturması için Pasifik Yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Mehmet Okur” başlıklı biyografi metninden örnekler verilecektir.

Çocuk Edebiyatının Türkçe Eğitimindeki Yeri: Biyografi Örneği

2. YÖNTEM

Çalışmada çocuk edebiyatı ve Türkçe öğretimi ile ilgili kaynaklar saptanmış; “tarama yöntemi” ile elde edilen bu yazılı kaynaklar incelenmiştir. Bilindiği gibi, var olan durumu olduğu şekliyle ortaya koymanın amaçlandığı tarama modelinde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 1999:77). Ayrıca metin incelemesinde “içerik analizi”nden yararlanılmıştır.

3. BİYOGRAFİ TÜRÜNÜN TÜRKÇE EĞİTİMİNDEKİ YERİ

3.1. Biyografi Türünün Genel Özellikleri

Biyografi/yaşam öyküsü; sanat, siyaset, ticaret vb. alanlarda yaptıklarıyla ün kazanmış, toplum tarafından tanınmış olan kişilerin hayatlarının bilgi ve belgelere dayanılarak anlatıldığı bir edebî türdür. Bu metinlerde kişinin hayatının bir bölümü anlatılabileceği gibi doğumundan biyografinin oluşturulduğu zamana –ölmüşse ölümüne- kadar olan dönem yani tüm hayatı konu edilebilmektedir. Konuyla ilgili örnekleri vereceğimiz “Mehmet Okur” adlı metinde ünlü bir sporcunun yaşamı, doğumundan biyografinin hazırlandığı döneme kadar olan süreç içerisinde verilmiştir.

Istanbul'dan Bursa'ya uzanan yolda küçük bir sahil kasabası olan Yalova'da, 26 Mayıs 1979'da doğdu Abdullah ve Nimet Okur'un tek oğulları Mehmet Okur. ... Mehmet, Türkiye Birinci Basketbol ligi kulüplerinden Oyak Renault (Röno)'un alt yapısında basketbole başladı. ... 2002 yılında Detroit Pistons ile kontrat imzaladı ve NBA kariyerine başladı. ... O yıl takımı NBA'yi şampiyon olarak bitirdi. 2004-2005 sezonu başında UtahJazz (YutahCez) ile Altı yıllık kontrat imzaladı (Yangın vd., 2008: 75-79).

Türk edebiyatında da uzun bir geçmişi olan biyografilerde aranan temel nitelik; tarafsız, gerçekçi bir anlatımdır. Başka bir ifadeyle nesnellik, bilgi ve belgeye bağlı olma, gerçeklerin çarpıtılmamış olması bu türde aranan en önemli özelliklerdir. Bu nedenle, objektif bir anlatımın sağlanabilmesi için biyografinin o kişiyi yakından tanıyan ya da onun üzerine araştırma yapan, sağlam bilgilere ulaşmış kişiler tarafından oluşturulması gereklidir. Biyografiler tamamen bilgi ve belgeye dayanılarak oluşturulabileceği gibi yine gerçeğe bağlı kalmak kaydıyla hikâyeleştirilerek de okura sunulabilir. Olayların anlatımında genellikle kronolojik bir sıra takip edilmektedir. Biyografilerde önemli bir husus da yaşam öyküsü anlatılan kişinin benzerlerinden farkının, önemli yanlarının öne çıkarılması gereğidir. Ayrıca canlı ve sade bir dil tercih edilmelidir (Demirel vd., 2010: 233; Oğuzkan, 2001: 160; Yardımcı-Tuncer, 2002: 263).

Hatice FIRAT

İncelediğimiz Mehmet Okur konulu metinde sporcuyla ilgili bilgilerin hikâyeleştirildiği, daha önce verdiğimiz alıntıdan da anlaşılacağı gibi kronolojik bir anlatımın izlendiği, Okur'un diğer sporculardan daha başarılı olmasının nedenleri yani farklı yanlarının öne çıkarıldığı görülmektedir “*Mehmet (Memo) kariyeri boyunca ikinci ligden Türkiye'nin en iyi takımlarına ve Milli Takıma kadar nerede oynadıysa her zaman “önce takım” zihniyetine sahip olmuştur*” (Yangın vd., 2008: 79).

3.2. Çocuk Edebiyatında Biyografi

Biyografi, yetişkinler kadar çocukların da ilgisini çekmektedir. Çocuklar, özellikle sorgulama, araştırma dönemi olarak görülen 4 ve 5. sınıftan itibaren bilim, fen, sanat, spor veya devlet yönetimi gibi alanlarda başarıya ulaşmış kişilerin hayatlarını merak etmekte, onlarla özdeşim kurabilmektedir (Yalçın-Aytaş, 2005: 177; Oğuzkan, 2001: 159). Dolayısıyla biyografi, çocukların merak ettiği insanlarla ilgili bilgi edinme ihtiyacını karşılamaktadır.

Özellikle hayale dayalı türlerden gerçekçi türlere geçişin gözlemlendiği yaşlarda çocuklar, yaptıkları işlerle hatırlanan ve saygı duyulan kişilerin yaşam öykülerini merak ederler. Çocukluktan yetişkinliğe geçişte kendilerine uygun modeller arayan çocuğun bu ihtiyacı nitelikli ve seviyesine uygun biyografilerle doğru bir istikamette karşılanmış olacaktır (Kıymaz ve Ulutaş, 2012: 421).

Çocuklar için yazılacak biyografilerde çocukların ilgileri dikkate alınarak sevdikleri kişilere öncelik verilmelidir. İncelediğimiz metinde çocukların sevdiği bir alan olan basketbolun çocuklar tarafından merak edilen isimlerinden Mehmet Okur konu edilmiştir. Okur'un çocuklar tarafından takip edilen bir isim olması, yaşantısının ve kişiliğinin olumlu özelliklere sahip olması çocuklara sunulmak için doğru bir örnek olduğunu göstermektedir.

Ayrıca biyografiler güvenilir olmalı, kişinin hayatıyla ilgili ilgi çekici noktalara ve olaylara ağırlık verilmeli, ayrıntılara girilmemelidir. Çocukların anlama düzeyleri dikkate alınmalı, olumsuz etkilenebilecekleri olaylar çıkartılmalı ya da yumuşatılarak sunulmalıdır. Çocukların örnek alabilecekleri düşünülerek, kişilerin olumlu tutum ve davranışları ön plana çıkarılmalı ancak kişiler aşırı derecede övülmemelidir (Yalçın ve Aytaş, 2005: 178-179, Yardımcı ve Tuncer, 2002: 264). Bu durum çocuklarda ulaşmazlık hissi uyandırabileceği için uygun bulunmamaktadır. “*Hayatı ve eserleri anlatılan kişinin başarısı, kahramanlığı, insanlığı, yurtseverliği, vb. olumlu nitelikleri çocuklara örnek olabilecek biçimde anlatılmalıdır*” (Oğuzkan, 2001: 162). İnanırcılığı artırmak için daha çok üçüncü şahıs anlatımının kullanıldığı bu türde, çocuklar için canlı, hareketli ve sade bir

Çocuk Edebiyatının Türkçe Eğitimindeki Yeri: Biyografi Örneği

anlatım tercih edilmelidir (Yalçın ve Aytaş, 2005: 180-182; Oğuzkan, 2001: 160).

“Mehmet Okur” adlı metinde, sayılan bu özelliklerin çoğunu bulmak mümkündür. Metinde Okur ile ilgili çocukların ilgisini çekebilecek, mizaha dayalı ve olay ağırlıklı bir anlatımın tercih edildiği görülmektedir.

Mehmet'in her geçen gün artan iştahı da heybetli bedenine ihanet etmiyordu. ... Mehmet, büyük annesinin iki, üç ve hatta dört katlı dev tostlarını büyük bir afiyetle yiyordu. ... Yalova Acar Spor Kulübü alt yapısında kalecilik yapan Mehmet, gelecek vaat eden bir oyuncu olarak gösteriliyordu. Ancak zamanla küçük bir sorun, aslında bir boyut sorunu ortaya çıktı. Futbol kalesi Mehmet'in önünde durması için çok küçük kalmaya başlamıştı. (Yangın vd., 2008: 76).

Bununla birlikte metinde Mehmet Okur; metinde çalışkan, gayretli, yardımsever, saygılı olma gibi olumlu özellikleri ile çocuklara tanıtılmaktadır “ ... aynı zamanda takımının iyiliği ve çıkarı için doğru olduğuna inandığı şeyleri söyleyebilecek ve yapacak kadar olgun ve sadık olduğunu da en güzel şekilde gösteriyor” (Yangın vd., 2008: 79).

Romanlaştırılmış biyografilerde ise olaylar, bol ve kısa konuşmalar yer almaktadır. Bu tür biyografiler çocukları ileri yaşlarında daha ciddi biyografik eserleri okumaya hazırlamaktadır (Oğuzkan, 2001: 160). Özelliklerinden dolayı çocuklar tarafından oldukça sevilen romanlaştırılmış biyografilerin eğitim sürecinde eğitimcilere yardımcı olabilecek kaynaklar olduğu söylenebilir.

3.3. Biyografi ve Türkçe Eğitimi

Gerek ders kitaplarındaki metinler gerekse çocuk kitapları eğitim sürecinde yararlanılan önemli araçlardır. İyi vakit geçirme, hayal gücünün gelişmesi, hayata hazırlanma, dili etkili ve doğru kullanma, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanma gibi çocuklar için hedeflenen birçok beceri ve davranışın kazandırılmasında çocuklar için hazırlanmış edebî eserler etkili olacaktır. “Genç kuşakların bu zengin kaynaktan yararlandırılması, onların eğitimine bir bakıma edebiyattan yola çıkılarak yön verilmesi gerekmektedir” (Cemiloğlu, 2001: 20).

Türkçe dersinin öğrenciler için hedeflediği kazanımlar düşünüldüğünde, eğitim sürecinde çocukların hikâye, roman, masal gibi öyküleyici türler yanında biyografi gibi bilgilendirici türlerle karşılaştırılmaları gerekmektedir

Tür seçiminin yaşlara göre yapılması gerektiği vurgulansa da her türün öğrencinin bilişsel ve duyuşsal dünyasına farklı bir katkıda bulunacağı göz ardı edilmemelidir. Öğrenci, roman veya hikâyedeki model bir tipten veya derinlemesine tasvirlerden; gezi yazılarındaki doğal güzelliklerin

Hatice FIRAT

cazibesinden; hayatın gerçekliğini yansıtan bir anıdan; fabllarda hayvanlara giydirilen kişilik özelliklerinden; denemede herhangi bir konunun işlenişinden, bir olguya bakış açısından. Tiyatrodaki diyaloglardan yahut şiirdeki duygu yoğunluğundan etkilenebilir, bunların birinde kendini bulabilir. Bu yüzden öğrencinin bütün türleri tanmasına, tümünün zevkini tatmasına fırsat vermelidir (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 41-42).

Türkçe Dersi Öğretim Programı'na bakıldığında öğrencilere kazandırılması amaçlanan temel becerilerin; Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma; eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme, araştırma, bilgi teknolojilerini kullanma, iletişim, girişimcilik, karar verme, metinler arası okuma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme vb. (Güneş, 2011: 209) olarak sıralandığı görülmektedir. Bu becerilerin geliştirilmesinde diğer edebî türler gibi biyografi de etkili olarak kullanılabilir bir türdür. Dolayısıyla biyografi, çocuk edebiyatı içerisinde eğitime katkıları bakımından önemli bir yere sahiptir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda çocukların, Türk ve dünya kültürünü tanımalarını sağlamak (MEB, 2009: 12) bir hedef olarak yer almaktadır. Programda bu hedefin yazılı ve sözlü ürünler aracılığıyla gerçekleşeceği de vurgulanmaktadır. Biyografi türündeki eserler Türk ve dünya kültürünün önemli isimlerine yer vermeleri bakımından bu amaç doğrultusunda etkili olarak kullanılabilir.

Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerine yapılan bir araştırmada biyografi metinlerinin millî kültür unsurlarını sevdirmek amacıyla kullanıldığı belirtilmektedir. *“Millî Kültür temasında incelenen ‘Nasrettin Hoca’ metni biyografi türündedir. Nasrettin Hoca'nın hayatı, kişiliği ve mizahının özelliği hakkında bilgi vermektedir. Bu metin, millî kültür unsurlarını sevdirmek amacındadır”* (Akkaya ve Özdemir, 2012: 185).

Böylece kendi kültürel değerlerini ve dünya değerlerini öğrenen çocukların genel kültürleri artmakta (Yardımcı-Tuncer, 2002: 264), ayrıca var olan bilgileri de pekişmektedir. Ünlü kişiler hakkında fikir sahibi olmak, yeni bilgilere ulaşmak çocukların merak duygusunu da artırmakta ve onları araştırmaya yönlendirmektedir. Diğer derslerde olduğu gibi Türkçe dersinde de merak eden, merak ettiğini araştıran öğrenciler yetiştirmek önemli hedeflerdendir.

Biyografi, çocukların gelişim sürecinde de oldukça etkili bir türdür. Örneğin, çocukların genellikle küçük yaşlarda kendi hayatına yön vermede sıkıntı çektikleri bilinmektedir. Biyografi, toplum tarafından sevilen ve önem verilen kişilerin yaşamını içerdiği için öncelikle çocuklara yol gösterici olabilmesi, kendisini anlama ve tanıma imkânı verebilmesi açısından önemlidir. *“Biyografiler çocukların toplum tarafından başarılı kabul edilen kişilerle ilgili olarak edinecekleri bilgiler, kendi hayatlarına yön vermede önemli yararlar sağlayacaktır”* (Yalçın-Aytaş, 2005: 177).

Çocuk Edebiyatının Türkçe Eğitimindeki Yeri: Biyografi Örneği

Çocukların, özellikle ergenliğe geçiş döneminde hayatı ve başarıları kitaplara geçmiş ünlü kişileri örnek alma ihtiyacını duydukları bilinmektedir. Biyografiler bu bakımdan öncelikle çocukların özdeşleşme duygusunu doyurmaktadır. Ayrıca çocuklar, biyografi metinleriyle bilgi edinme, başarıya, sevmeye, sevilme vb. ihtiyaçlarını da karşılayabilmektedir. Bu durum türün onların ruhsal gelişiminde de etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Mehmet Okur, özellikle basketbola ilgi duyan çocukların “onun gibi” olmak istediği, örnek aldığı sporculardan biridir ve sporla yakından ilgilenen pek çok çocuk, metni okurken Mehmet Okur’la özdeşim kuracaktır. Eserde Okur’a ait başarı öyküleri ile çocukların özellikle başarıya duygularını tatmin etmeleri mümkündür.

... Bursa takımı Tofaş’a geçti. Rashard Griffith (ReyşirtGrifit) ve Asım Pars gibi iki önemli uzun oyuncu arkasında çok da oynama fırsatı bulamasa da verilen her görevi eksiksiz yaptı. Sezon ilerledikçe Mehmet, kadroda kendine bir yer buldu ve üstün başarılarla mevsimi tamamladı. ... 2002 yılında Detroit Pistons ile kontrat imzaladı ve NBA kariyerine başladı. (Yangın vd., 2008: 78-79).

Bunun yanı sıra biyografiler, çocuklara başkalarının hayat kavgalarını, karşılaştıkları türlü sorunları ve başarılarının nedenlerini anlatmaktadır. Böylece tür aracılığıyla çocuklara ileride karşılaşacakları durumlara/hayata hazırlanma imkânı sunulmaktadır (Oğuzkan, 2001:159).

Biyografileri okumak, kendi deneyimlerimize bir yaşam deneyimi daha katmak demektir. Onların başarılarının nedenlerini çözeriz; düşünceleri uğruna, bilgi uğruna, sanat uğruna, nelere göğüs gerdiklerine tanık oluruz. Kendi düşüncelerimiz, bilgimiz, sanatımız için nasıl mücadele edeceğimize karar veririz. Biyografide yapılmış yanlışları görürsek, aynı yanlışları tekrarlamamış oluruz (İleri, 1998: 126).

“Mehmet Okur” adlı metinde de Mehmet’in yaşamında karşılaştığı çeşitli zorluklar ve bu zorluklarla mücadelesi anlatılmaktadır. Bunlardan biri bebeklik döneminde geçirdiği bronşit hastalığıdır.

Bugünkü haline bakarak Mehmet’in kolay bir bebeklik dönemi geçirdiğini ve çabucak büyüdüğünü düşünmek hata olur. Neredeyse bir buçuk yaşına kadar Mehmet oldukça kötü bir öksürükle boğuştu. Doktorların bronşit teşhisi koyduğu bu rahatsızlık, Mehmet’in geceleri uyumasını güçleştirirken anlaşılabilir bir şekilde öksürük gecenin karanlığı çöktükçe ve zaman geçtikçe daha da kötüye gidiyordu (Yangın vd., 2008: 76).

Kişilerin yaşadıkları sorunlara karşı verdikleri mücadelelerin anlatılması, Türkçe dersinin kazanımları arasında yer verilen problem çözme becerisinin gelişmesini, azimli ve kararlı olma, pes etmeme gibi değerlerin kazanılmasını sağlaması açısından önemlidir. Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerine yapılan bir araştırmada biyografi metinlerinin başarı, azim

Hatice FIRAT

kararlılık gibi değerleri vurgulamak amacıyla da kullanıldığı belirtilmektedir. *Metinde, Edison'un başarısız bir öğrenci olduğu, annesinin desteği sayesinde ilerleme kaydettiği ve son derece meraklı olduğu vurgulanıyor. Bu merakı sayesinde, başkalarınca haylazlık olarak görülebilecek hareketler yaptığı ve gözlemleri sayesinde bulunduğu noktaya gelebildiği vurgulanıyor. ... metinde Edison'un başarısını, azmine ve kararlılığına borçlu olmasına vurgu yapılarak, bu özellikler olumlanmaktadır* (Akkaya ve Özdemir, 2012: 182-183).

Bu türde hayatı anlatılan kişilerin olumlu yönlerinin öne çıkarılması gereklidir. Böylece çocukların ülkesine, ülke büyüklerine saygısı arttırılabilmektedir (Oğuzkan, 2001: 159). Ayrıca insan, doğa, dil, bayrak ve vatan sevgisi; hakka, adalete saygı; yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, cesaret gibi birçok değer bu metinler aracılığıyla kazandırılabilir. *“Çocuklar için yazılan biyografilerde biyografisi verilen kişinin olumlu özellikleri ön plana çıkarılır. Çalışma azmi, zorluklardan yılmama, yardımseverlik, dürüstlük, biyografilerde ön plana çıkarılan değerlerden bazılarıdır”* (Kıymaz ve Ulutaş, 2012: 421-422).

Değerler, Türkçe dersinin önemli kazanımlarındandır. Türkçe dersleri Türk dili ve edebiyatına ilişkin bilgilerin verildiği bir derstir ve bu derslerde kazandırılacak başlıca davranışlar arasında; “kültür konusu olarak dil ve edebiyatla ilgili teorik bilgi edinme, dilin kullanımını ve edebiyat eserlerinde işlenen moral değerleri edinip onları davranışa dönüştürme” (Cemiloğlu, 2003: 29) yer almaktadır. Dolayısıyla Türkçe eğitimi içerisinde öğrencilerin millî, manevî ve evrensel değerlere sahip kişiler olarak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu duruma programın 6-8. sınıflar için belirtilen amaçlarından dokuzuncu, onuncu ve on birinci maddesi örnek olarak verilebilir:

**Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,*

** Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,*

** Millî, manevî ve ahlakî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır* (MEB, 2006: 4).

“Mehmet Okur” adlı metinde çocuklara kazandırılacak birçok değer yer almaktadır. Bunlar arasında; sorumluluk sahibi olma, çalışkanlık, azim, yardım severlik, fedakârlık, saygılı olma, bencil olmama vb. yer almaktadır. Sorumluluk sahibi olmaya “... Bursa takımı Tofaş'a geçti. Rashard Griffith (ReyşirtGrifit) ve Asım Pars gibi iki önemli uzun oyuncu arkasında çok da oynama fırsatı bulamasa da verilen her görevi eksiksiz yaptı”, cümlesi; bencil olmamaya ise; “Mehmet (Memo) kariyeri boyunca ikinci ligden Türkiye'nin en iyi takımlarına ve Milli Takıma kadar neredeyse her zaman “önce takım” zihniyetine sahip olmuştur” (Yangın vd.,

Çocuk Edebiyatının Türkçe Eğitimindeki Yeri: Biyografi Örneği

2008: 78,79) cümlesi örnek verilebilir.

Bu arada, edebî eserlerden yararlanırken, bir takım davranışları kazandırmak için çocukların estetik beğenilerinin köreltilmemesine de dikkat etmek gerekmektedir (Cemiloğlu, 2001: 20). Biyografi, Türkçe öğretiminde bu amaçla yararlanılabilecek türlerden biridir ve biyografik eserlerle, çocuklara iyi bir sanat eserinin verdiği zevkin verilebilmesi mümkündür. Ayrıca okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırma da Türkçe derslerinin ve çocuk kitaplarının, çocuk edebiyatı ürünlerinin temel işlevlerinden biridir (Yılar, 2011: 38).

Araç olarak kullanılacak malzeme ne kadar çeşitlilik gösterirse okumaya karşı ilgi de o denli artar. Sanıldığı gibi sadece hikâye ve roman gibi türler okumayı geliştirmek için yeterli değildir. Çocuğun hayatında karşılaştığı konulardan ve edebiyat kavramı içerisinde yer alan bütün türlerden yararlanmak gerekmektedir (Aytaş, 2033: 158).

Diğer edebî türler gibi biyografi türü de çocukların ilgilerini çekebilecek örneklerle okuma eğitiminde amaçlanan hedeflere ulaşılmasını sağlayabilmektedir. Örnek metin olarak seçtiğimiz biyografide çocuklar tarafından sevilen birinin anlatılmış olması, Onun hayatına ilişkin merak edilen birçok olayın açıklanması, olay ağırlıklı ve mizahi bir anlatımın benimsenmesi, kullanılan dilin açık ve sade olması vb .metnin çocuklar tarafından sevilmesini sağlayabilecek ve onları biyografi okumaya teşvik edebilecek özelliklerdir.

Ayrıca dil becerilerinin gelişiminde de biyografi gibi edebî metinlerden yararlanılmaktadır. Çocuklar bu tür metinleri okuyarak kelime haznelerini, okuma, anlama ve anlatma becerilerini geliştirebilmekte, dili doğru ve daha etkili kullanabilecek duruma gelebilmektedirler.

Başvurma kitaplarının yanında masal, roman, biyografi, piyes gibi kitaplar öğrenci ruhunun doğrudan doğruya beslendiği kitaplardır. Bu kitapları okumakla, öğrencinin farkına varmadan hem kelime dağarcığı zenginleşir, hem anlatım gücü gelişir, hem de dünya görüşü genişler. Ayrıca öğrenci ömrü boyunca sürecek, onu yenileştirecek yeniliklere ayak uydurabilmesini sağlayacak bir okuma alışkanlığı kazanır (Calp, 2007: 343).

Bu tür metinlerde açıklama tekniği; tanımlama, örnekleme, karşılaştırma, tanık gösterme, sayısal verilerden yararlanma gibi düşünceyi geliştirme yolları sıkça kullanıldığından çocukların bir konu hakkındaki düşüncelerini daha etkili şekilde anlatabilme becerisi gelişmektedir. Bunun Türkçe dersi için ne kadar önemli olduğu, öğretim programının genel amaçlarında (6-8.sınıflar) yer verilen “Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmeleri; okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri”(MEB,

Hatice FIRAT

2006:4) vb. maddelerden anlaşılmaktadır.

Türkçe eğitiminde öğrencilerin okuyup dinlediklerini anlamaları ve düşündüklerini sözlü ya da yazılı olarak ifade edebilmeleri amaçlandığı için ders kitaplarındaki metinlerle okuma, anlama, anlatma çalışmaları yapılmaktadır. Bu noktada biyografi metinleriyle yapılan anlama anlatma çalışmaları çocukta dil becerileri yanı sıra düşünme, eleştirme, analiz, sentez vb. zihinsel becerilerin gelişmesine yardımcı olmaktadır.

İşte, bu anlama ve anlatma çalışmaları, klasik anlamda Türkçe ders kitabında yer almış bulunan okuma metinleri üzerinde yürütülmektedir. Bu metinler öğretmen tarafından öncelikle anlama, daha sonrada anlatma konusu yapılmaktadır. Elbette bu tür çalışmalar bir anlamda analiz ve sentez olarak yürütülmektedir. Analiz çalışması daha çok anlamayı ve fark etmeyi gerçekleştirirken sentez çalışmaları büyük ölçüde yazılı ve sözlü ifadeye dönüştürülmektedir (Cemiloğlu, 2001: 23).

Ünalan (2001: 199), zihinsel gelişimde önemli bir yeri olan eleştirel düşünme becerisinin öneminden bahsederken bu özelliğe sahip kişilerin; zekâsını, bilgisini, belleğini aktif olarak kullanmakta, başkasının yönlendirmesine ihtiyaç duymadıklarını, olaylara yön verebildiklerini ve sorunlarla daha kolay başa çıkabildiklerini belirtmektedir. Ayrıca farklı düşüncelerle karşılaştığında fikirlerini gözden geçirip düşünce haznesini zenginleştirebilmekte, ileri sürdüğü fikirlerin sebeplerini, delillerini açıklayabilmektedir. Bu bakımdan eğitim sürecinde ve Türkçe derslerinde zihinsel gelişimin sağlanmasında edebî metinlerden yararlanılması gerekmektedir.

...ilköğretimde çocuğun gelişimini sağlamanın yanı sıra anlama, yorumlama, eleştirel düşünme, sorgulama ve yaratıcı düşünme becerilerinin de gelişimini sağlamak amacıyla nitelikli çocuk edebiyatı metinlerinin kullanılmasının ilköğretim Türkçe öğretim programının amaçlarını yerine getirmede büyük işlevlere sahip olduğunu söylemek olanaklıdır (Kolaç vd., 2012: 198).

Buradan hareketle biyografi türünün 6-8. Sınıflar öğretim programının dördüncü, yedinci ve sekizinci maddelerinde vurgulanan, *sorgulama, eleştirme/ eleştirel bakabilme ve seçici olma, analiz sentez yapma, yorumlama, değerlendirme; yapıcı, yaratıcı akılcı, eleştirel ve doğru düşünme, bunu alışkanlık haline getirme* hedeflerine cevap verebileceği söylenebilir.

Nesnellik esasına dayanan biyografiler, çocukların dünya görüşlerini geliştirebilmelerine çok önemli katkılarda bulunabilmektedir (Yalçın-Aytaş, 2005:179). Ayrıca çeşitli derslerde edinilen bilgilerin anlam kazanmasına ve pekiştirilmesine de yardımcı olmaktadır. Çocuklar, bu tür eserleri okuya okuya genel kültürlerini arttırma, sözel zekâlarını geliştirme, anlama, yorumlama doğa ve evreni anlamlandırma imkânı bulabilmektedir (Aylanç,

Çocuk Edebiyatının Türkçe Eğitimindeki Yeri: Biyografi Örneği

2012: 344; Oğuzkan, 2001: 159). Tüm bu ifadeler, genel olarak edebî metinlerin Türkçe öğretiminde hedeflenen birçok becerinin kazandırılmasındaki etkisini göstermektedir. Aynı zamanda verilen bilgiler, edebî türler içerisinde biyografinin gerek çocukların gelişimlerine gerekse Türkçe derslerinde hedeflenen kazanımların edinilmesine önemli katkıları olduğunu ortaya koymaktadır.

4. SONUÇ

Araştırma içerisinde sunulan bilgiler, biyografinin çocukların bireysel, sosyal, zihinsel vb. gelişiminde ve özellikle dil gelişiminde etkili olduğunu, dolayısıyla türün Türkçe Öğretim Programında belirlenen birçok hedefe hizmet ettiğini göstermektedir.

Diğer çocuk edebiyatı türlerinde olduğu gibi çocuğa sunulacak biyografi türündeki eserlerde de dikkat edilmesi gereken önemli noktalar bulunmaktadır. Buna göre çocuklara zevk alacakları metinlerin verilmesi, metinlerin gelişim düzeylerine uygun olması, eğitici öğretici olmanın yanında düşündürücü ve eğlendirici olması, estetik zevk verecek nitelikte olması gibi özellikler ihmal edilmemelidir. Kişilerin olumlu yanları öne çıkarılmalı, çocuklara mücadele ruhu, başarıma isteği aşılmalı ve kendisine yön vermesinde yardımcı olacak metinler tercih edilmelidir. Başka bir ifade ile çocuğu ön yargılara, cesaretsizliğe, umutsuzluğa sürükleyebilecek kişi ve olaylara yer verilmemelidir. Tüm bunlar yapılırken abartıya kaçılmaması, inandırıcılığın korunması önem taşımaktadır. İçerisinde genel anlamda eğitimde olduğu gibi Türkçe derslerinde de hedeflenen evrensel, millî ve ahlaki değerler öne çıkarılmalıdır (Ünalın, 2001: 148-149).

Biyografi, bilgilendirici/öğretici metin türlerinden biridir. Dolayısıyla amacı, okurun bilgi dağarcığını geliştirmek, genel kültürünü artırmaktır. Ayrıca bilgi yanında birçok becerinin kazandırılmasında da etkilidir. Bu bakımdan eğitimde biyografiden ve diğer bilgilendirici metin türlerinden yararlanılması önem taşımaktadır. Oysa yapılan araştırmalara göre, Türkçe öğretiminde genellikle olaya dayanan/öyküleyici metin türlerine daha fazla yer verilmekte, buna karşın bilgilendirici/düşünceye dayanan türlerden çok fazla yararlanılmamaktadır (Kolaç vd., 2012: 202). Bu durum öğretmenlerin de bu tür metinleri çok okumamasıyla ve bu türlerin başta dil gelişimi olmak üzere çocukların gelişimine etkilerini tam olarak bilmemelerine bağlanabilir. Bu nedenle türlerin özellikle Türkçe öğretimi ve çocuk gelişimine etkilerinin öncelikle eğitim fakültelerinde, çocuk edebiyatı derslerinde öğretmen adaylarına kavratılması gerekmektedir.

Diğer Yandan bilgilendirici metinlerin/biyografinin önemi bilinse bile doğrudan çocuklar için yazılmış biyografi örneklerinin az olması da türün kullanımında karşılaşılan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sorunun giderilmesi için öncelikle yazarların bu tür metinler yazmaya teşvik edilmesi

Hatice FIRAT

gereklidir. Ayrıca, biyografi türünün Türkçe Öğretim Programına göre sadece 7. sınıfta yer alması zorunludur. Dolayısıyla yapılan araştırmalar Türkçe ders kitaplarında biyografi türüne fazla yer verilmediğini ortaya koymaktadır. Çocukların 7. sınıfta tanıştıkları bir türle diğer sınıflarda yeterince karşılaşmalarını o türün özelliklerinin öğrenilmesini, öğrenilenlerin pekişmesini engelleyecektir. Çocuklara katkıları düşünüldüğünde bu türün, eğitimin temel materyali olan Türkçe ders kitaplarında ve çocuk edebiyatı içerisinde ihmal edilmemesi, yazar ve araştırmacıların özellikle çocukları dikkate alarak bu türde metinler üzerinde çalışmaları gerektiği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akkaya, N. ve Özdemir, S. (2012). “Türkçe ders Kitaplarındaki Metinlerin Kişilik Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi”. *Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Üzerine Çalışmalar*, Ankara: Pegem Akademi
- Aylanç, M. (2012). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Özel öğretim Yöntemleri Dersi Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlar: Bilgilendirici ve Öğretici Metinler Örneği. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.31, s.333-349
- Aytaş, G. (2003). Okuma Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. S.13, s. 155-160
- Calp, M. (2007). *Özel Öğretim Alanı olarak Türkçe Öğretimi*. Konya: Eğitim Kitabevi
- Cemiloğlu, M. (2001). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. İstanbul: Alfa Yayınları
- Cemiloğlu, M. (2003). *Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*. İstanbul: Alfa Yayınları
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi Ö. (2007). İlköğretim 6. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim*, S. 173, s.39-49
- Demirel Ş. vd. (2010). *Edebî Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Güneş, F. (2011). Okuma Kültüründe Okuma İlgisi ve Kitap Seçiminin Önemi ile Ekran Okuma Alışkanlığı”. *Şimdi Okuma Zamanı –Okuma Kültürü ve Etkili Dil Kullanımı Projesi-/Okuma Kültürü ve Söz Varlığının Geliştirilmesi Çalıştayı Konuşmalar-Bildiriler*, Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları
- Hayran, Z. (2011). İlköğretim 5. Sınıf Derslerinde Metin Türlerinin Okuma Becerisine Etkisi, *III. Uluslar arası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı Bildirileri*, Dokuz Eylül Üniv. Dil Eğitimi Araştırma ve Uygulama Merkezi, İzmir

Çocuk Edebiyatının Türkçe Eğitimindeki Yeri: Biyografi Örneği

- İleri, C. (1998). “Yazılı Anlatım Türleri I, Düşünce Değeri Olan yazılar ”. *Sözlü ve Yazılı Anlatım*. (edit. Hülya Pilancı), T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları No:590
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kıymaz, M. S. Ve Ulutaş, A. (2012). Değer Kazandırma Açısından Biyografiler: İleri Yavrutürk Dergisi Örneği. *Türkçe'nin Eğitimi Öğretimi Üzerine Çalışmalar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Kolaç, E., Demir, T. Ve Karadağ, R. (2012).Öğretmen Adaylarının Dil Eğitiminde Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Kullanımına Yönelik Görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 161, s. 195-213
- MEB. (2006). İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar)Öğretim Programı, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara
- MEB. (2009). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Oğuzkan, F. (2001). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Temizyürek, F. (2003). Türkçe Öğretiminde Çocuk Edebiyatının Önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları, Türkçenin Öğretimi özel Sayısı*, S. 13, s.161-167.
- Ünalın, Ş. (2001). Türkçe Öğretimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım,
- Yalçın, A. ve Aytas G. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yangın, B. Çelepoğlu, A. Ve Türkyılmaz F. (2008). İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 7. Ankara: Pasifik Yayınları
- Yardımcı M. Ve Tuncer H. (2002). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. İzmir: Ürün Yayınları
- Yılar, Ö. (2011). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*.(Edit. Ömer Yılar, Lokman Turan). Ankara: Pegem Akademi